



## **PROVET I EVANGELISK-LUTHERSK RELIGION 22.3.2013**

### **BESKRIVNING AV GODA SVAR**

De beskrivningar av svarens innehåll som ges här är inte bindande för studentexamensnämndens bedömning. Censorerna beslutar om de kriterier som används i den slutgiltiga bedömningen.

I provet i religion bedöms examinandens kännedom om innehållet i lärokursen samt den korrekta och exakta användningen av de centrala begrepp som hänför sig till religioner och världsåskådningar. Dessutom bedöms förmågan att kritiskt granska information om religioner och världsåskådningar, till exempel genom analys av bilder, statistik och textbaserat material. Ett gott svar är strukturerat och konsekvent till sitt innehåll. Det visar också att examinanden självständigt kan hantera information om religioner och världsåskådningar samt tillämpa och utveckla sådan information.

#### **Uppgift 1**

Man kan anse att framför allt de s.k. fem grundpelarna hör till islams grunddogmer (grundpelarna är: trosbekännelsen, den dagliga bönen, fastan under ramadan, allmoseskatten, valfärden till Mekka och Medina). I svaret kan examinanden också behandla andra grundföreställningar inom islam, såsom Guds enhet, Mohammeds ställning som profet och Koranen som en uppenbarad bok.

#### **Uppgift 2**

Frågan berör hela Bibelns kanon, vilket innebär att både Gamla och Nya testamentets apokalyptiska litteratur skall beaktas i svaret. Examinanden borde åtminstone behandla Daniels bok samt Johannes uppenbarelse i svaret. Därtill är det möjligt att i svaret ge exempel på apokalyptik i Gamla testamentets profetböcker (t.ex. Hes. 37–48) och i Nya testamentets evangelier (t.ex. Mark. 13). Fastän Paulus brev inte i allmänhet räknas till den apokalyptiska litteraturen, är det inte inkorrekt att beakta den eskatologi som kommer till uttryck i dem. I svaret kan examinanden också resonera kring apokalyptiken som ett fenomen som förekom i den omgivning Nya testamentet uppstod i samt kring apokalyptiken som en litteraturgenre som specialiserat sig på ”att avslöja hemligheter” och som använder mycket symboler i sina yttringar.

### Uppgift 3

Av svaret måste framgå att examinanden har förstått vad som avses med klosterväsendet (t.ex. benediktinernas orden). Tiggerbrödraskapen (t.ex. franciskanerna, dominikanerna) omfattas strängt taget inte av frågan, men det är möjligt att behandla dem jämsides med det egentliga klosterväsendet.

I svaret kan klosterväsendet i både öst och i väst granskas, även om klosterväsendet i väst har påverkat Europas kulturhistoria i högre grad. Till exempel under högmedeltiden hade klosterväsendet en stor betydelse för bevarandet av antikens kulturarv och för kopieringen av skrifter. Utöver detta kan svaret behandla klostrens roll inom forskningen samt för utvecklingen och värnandet av olika slags traditioner (såsom alkoholframställning).

### Uppgift 4

a)

Bildmotivet är ett s.k. bespisningsunder eller en mirakelberättelse (t.ex. Luk. 9:12–17), enligt vilken Jesus med fem bröd och två fiskar delade mat ut till 5 000 män. Berättelsemotivet ingår i alla evangelier. (2 p.)

b)

Svaret kan vara uppbyggt på många olika sätt. Det väsentliga är att examinanden i enlighet med uppgiftens formulering dryftar betydelsen av att dela med sig ur den kristna etikens synvinkel. Till exempel följande synpunkter kan då komma i fråga:

- den gyllene regeln och det dubbla kärleksbudet som etiskt rättesnöre
- ”Ge som gåva vad ni har fått som gåva”
- nattvardens sakrament som fördelning av nåd
- kärleken till nästan, diakoni och gästfrihet som den kristna trons grundvärderingar. (4 p.)

### Uppgift 5

En bakgrund till diskussionen om kyrkotillhörigheten kan vara att det blivit allt vanligare att gå ur kyrkan. Svaret måste ändå behandla också betydelsen av att tillhöra kyrkan. Då kan examinanden å ena sidan dryfta kulturella och samhällsliga förändringar som bidragit till att det i de yngre åldersklasserna inte längre är en självklarhet att tillhöra kyrkan. Å andra sidan kan examinanden behandla individers olika motiv för att tillhöra kyrkan. Till dessa räknas exempelvis följande:

- en vilja att genom medlemskapet få del av de kyrkliga förrättningar som ger rytmen åt hela levnadsloppet
- en vilja att stödja församlingarnas diakoni
- tro på Gud och på kristna värderingar
- kyrkotillhörigheten som en del av den traditionella finländska livsformen.

## Uppgift 6

Tonvikten i svaret bör ligga på de första buden, som betonar Guds unikum och vördnad för hans namn. Också de övriga buden, som betonar relationer mellan människor, kan anses lära ut något väsentligt om Gud: Gud är intresserad av hur människorna bemöter varandra.

## Uppgift 7

Frågan gäller olika, närmast i västerländsk tradition förekommande modeller för att reglera förhållandet mellan kyrka och samhälle. Följande redogörelse för begreppens innehåll bygger på ett synsätt som är allmänt accepterat. Redogörelsen innehåller några ofta anförda exempel.

Med statskyrka avses att kyrkan (oftast en till antalet) står i nära förbindelse med staten. Genom den här modellen har staten möjlighet att styra kyrkans verksamhet, och statens ledare räknas också som kyrkans ledare. Modellen har genom historien tillämpats exempelvis i Norden och gäller fortfarande i åtminstone Danmark, där en särskild avdelning inom statsförvaltningen svarar för kyrkans angelägenheter. I Finland har kyrkans autonomi betonats redan under en lång tid, och det egentliga statskyrkosystemet kan anses ha blivit upphävt på 1800-talet, då ryska tsaren var Finlands regent.

Med frikyrka avses en modell enligt vilken kyrkan verkar till exempel som en förening och av teologiska skäl inte heller eftersträvar en nära förbindelse med statsmakten. Kyrkor som fungerar enligt denna modell finns överallt, särskilt efter uppkomsten av det moderna religionsfrihetstänkandet. I Förenta staterna utgör frikyrkligheten den enda befintliga modellen. Som finländska exempel passar de samfund som ingår i Frikyrklig Samverkan FS rf (t.ex. Missionskyrkan i Finland, baptister, pingstvännen).

Folkkyrka är ett bekant begrepp som tilldelats diverse betydelser. Med det avses i det nordiska meningsutbytet närmast den lutherska kyrkan som har majoritetsställning och som upplevs betjäna hela folket och samarbeta med statsmakten. Folkkyrkan uppfattas vara till för alla, och ribban för medlemskap läggs sällan högt. Folkkyrkan kan också betraktas som ett övergripande begrepp som i sig inbegriper många former av kristendom: inom den kan verka till exempel pietistiska väckelserörelser som kan ha en annan uppfattning om kyrkans roll och kyrkotillhörighet. I Finland har även den ortodoxa kyrkan med minoritetsställning kallats för folkkyrka.

## Uppgift 8

En kulturell trend på senare tid har att göra med "downshifting" och överhuvud med att främja en långsammare och mera måttfull livsform (t.ex. slow-food). I frågan ombeds examinandan fundera på hur denna strävan tar sig uttryck på det religiösa fältet i Finland. Svaret kan byggas upp på många sätt, och de anförda exemplen kan vara hämtade från såväl kyrkan som den alternativa religiositeten.

Som exempel lämpar sig bland andra följande nyare utvecklingslinjer:

- stilla reträtter
- kristen mystik
- intresse för den ortodoxa kyrkan
- yoga
- buddistisk meditation
- nyhedendom (t.ex. wicca) och dess förhållande till naturen.

Även traditionellt gudstjänst- och böneliv lämpar sig som exempel vid sidan av de nyare strömningarna. Det väsentliga är att de anförda exemplen på ett naturligt sätt anknyter till nerväxling och måttfullhet. Även en religiöst motiverad kritik (t.ex. befrielsesteologin) av det senkapitalistiska konsumtionssamhällets värderingar går att behandla inom ramen för svaret.

## Uppgift +9

Jokeruppgiften är till sin karaktär omfattande och svaret kan därför byggas upp på många olika sätt. I centrum står frågan om hur individens frihet att tro och verka enligt sitt samvete förhållit sig till kollektiva strukturer (t.ex. statskyrka, religiös hierarki, rätt tro) under historiens olika skeenden.

De mest centrala historiska linjerna är följande:

- kristendomens första skeden som en alternativ, delvis förföljd rörelse utan politisk makt
- det utvecklingsförlopp mot en allians mellan tro och makt som följde på kejsar Konstantins konvertering
- de tvångsåtgärder som riktades mot alternativa rörelser under den kristna enhetskulturens tid (t.ex. förföljelse av kättare, korståg)
- betoningen av individens tro i reformatörernas tänkesätt (t.ex. Martin Luther)
- Jean Calvins strävan efter ett teokratiskt styrt Genève
- religionsfrihetstanken som uppkom under upplysningstiden samt den negativa och den positiva tolkningen av den
- de begränsningar som totalitära statskick (t.ex. Nazityskland, Sovjetunionen) riktat mot kyrkorna
- den senaste debatten om religionsfrihet: i vilken mån kan individen använda t.ex. kristna symboler offentligt?

I svaret ombes examinandan reflektera kring frågan med utgångspunkt i kristenhetens historia, varför frågan inte omfattar till exempel belysande fall tagna från islam, utom om de används vid jämförelser. Däremot kan exempel utanför den västerländska kristenheten tas med i svaret (t.ex. kristendomens ställning i Kina; de våldshandlingar som kristna utsatts för i Indien, Nigeria och Indonesien), i synnerhet som största delen av världens kristna numera återfinns i den globala södern.

## Uppgift +10

Jerusalem är en helig stad inom judendomen, kristendomen och islam. Uppfattningen om stadens helighet varierar i de olika religionerna och motiveras av dem på olika sätt. Inom respektive religion finns även olika tolkningstraditioner. Svaret kan därför byggas upp på många sätt. De centrala beståndsdelarna är följande:

- Inom judendomen är Jerusalem Davids stad, för han sägs ha intagit Jerusalem och gjort den till sin huvudstad. I den judiska traditionen har staden ett synnerligen betydande symbolvärde, för kung Salomo uppförde där Herrens tempel. Templet har därefter förstörts, byggts upp på nytt och åter förstörts av romarna under det judiska kriget år 70 e.Kr. Den s.k. klagomur som återstår av templet är en central vallfärdsplats för judarna, och vissa judiska organisationer verkar för att ett s.k. tredje tempel byggs på platsen. Den bestående betydelse som staden har framgår av den judiska hälsning som levt kvar under hela diasporan: "Nästa år i Jerusalem."
- Inom kristendomen grundar sig Jerusalems särställning förutom på den judiska traditionen även på omständigheten att Jesus från Nasaret korsfästes i Jerusalem och att också största delen av de centrala händelserna under kristendomens första tid utspelade sig i staden. Johannes uppenbarelse innehåller en vision om det nya Jerusalem, som vid tidernas slut sänker sig ner från himlen, från Gud. Av dessa skäl har Jerusalem haft en bestående betydelse för den kristna symbolvärlden, något som återspeglas bland annat i korsfarartidens strävan att erövra staden eller i de vallfärder som också nuförtiden görs till Jerusalem. Under historiens olika skeden har vid sidan av Jerusalem även andra städer trätt fram jämsides med Jerusalem (t.ex. Rom, Konstantinopel, Santiago de Compostela), men ingen av dessa är ur alla kristnas synvinkel lika helig och central som Jerusalem.
- Inom islam anses Jerusalem ofta utgöra den tredje heliga staden vid sidan av de städer, Mekka och Medina, som anknyter till Mohammeds liv. Profetens levnadsöden förklarar Jerusalems viktiga ställning: i Koranen nämns en nattlig himmelfärd, som enligt traditionen tolkats som Mohammeds resa från Mekka till Jerusalem och därifrån till himlen. Klippmoskén, belägen i Jerusalem, har därför en betydande ställning i den islamska traditionen. De politiska spänningar som förknippas med Jerusalem ökas av det faktum, att Klippmoskén är belägen på ungefär samma plats där judarnas tempel stod i tiden.

Utöver de ovan nämnda infallsvinklarna bör svaret också mera allmänt behandla idén om den heliga staden liksom de politiska problem som anknyter till Jerusalem och som ingår i den bredare konflikten mellan israeler och palestinier.